

Els economistes contemporanis, marxistes o no, consideren a Marx com una figura cabdal de la història del pensament econòmic pel fet d'haver construït un model d'interpretació de la realitat econòmica que avui encara ajuda a comprendre com funciona i opera el capitalisme i, per tant, els mecanismes segons els quals s'assignen els recursos, es determinen els preus, es reparteix la renda i té lloc el creixement econòmic. El valor de l'economia de Marx per la teoria econòmica del nostre temps resideix, sobretot, en la seva manera de considerar els fenòmens econòmics, més que no pas en les seves formulacions analítiques concretes (el problema de la transformació del valor-treball en preus; la tendència decreixent de la taxa de guany, etc.). Per exemple els economistes que formulen avui models teòrics de creixement, són cada vegada més conscients del fet que la seva aproximació als problemes del desenvolupament econòmic té més en comú amb Ricardo i Marx que amb Marshall o Keynes. En efecte l'anàlisi marxista, conté ja el concepte d'equilibri dinàmic, la noció de manca d'automatismes en la demanda agregada i l'anàlisi dels desajustos entre l'oferta i la demanda agregada en un model de dos sectors (consum-inversió).

Els economistes clàssics --particularment Smith, Ricardo i Malthus-- varen centrar les seves anàlisis en l'exàmen de les relacions de producció (socials, polítiques, econòmiques) i llur vinculació amb el desenvolupament de les forces productives (potencial productiu de la societat). D'aquest punt de partença s'inicià l'elaboració d'un sistema analític que considera l'excedent econòmic com a una emanació de la societat per la via de "cooperació" entre els homes, a partir dels mecanismes del mercat. La divisió del treball, que ha precedit l'organització social estableix un excedent que és objecte d'una exacció per part dels qui posseeixen els mitjans de producció. Aquesta exacció s'interpreta en termes d'ordre natural, en funció de "les coses tal com són". La cooperació en el mercat és fruit d'una "mà invisible" que transforma les "topades" de la competència i, com diu Mandeville, fa que els "vicis privats" (afany de senfrenat de lucre) esdevinguin "virtuds públiques" (progrés econòmic). Hi ha, en definitiva, una harmonia natural dels interessos enfrontats entre sí. . .

Marx, en canvi, creu que l'apropiació de l'excedent econòmic depèn de la organització social de la qual en deriva una determinada divisió social del treball.

És la organització social la que fa de la força-treball una mercaderia. Si no fos pel fet que la classe treballadora disposa com a únic mitjà de vida ^{de} la seva força de treball (considerada com una mercaderia per poder concertar amb el capitalista un salari) el capitalista no estaria en disposició d'apropiar-se de la plus-vàlua. . .

Aquest enfocament institucional és el que permet a Marx considerar dues característiques "essencials" del sistema capitalista: la "anarquia de la producció" o multiplicitat de productors que decideixen autònomament allò que s'ha de produir; i el fet d'ésser un sistema de producció que no té propòsits socials concientment determinats sinó que funciona pel lucre o guany merament econòmic. Atenent a la primera característica, Marx dóna validesa a les lleis clàssiques del mercat que expliquen no solament les tendències pertorbadores de l'equilibri sinó també les tendències vers el restabliment de l'equilibri. Les crisis eren, per a Marx, una forma dominant del moviment econòmic capitalista que forjava i moldejava el creixement de l'economia. L'estudi de les crisis era, doncs, imprescindible per a entendre la dinàmica del sistema.

És sabut que Marx va pronosticar un col.lapse del capitalisme atenent a l'anàlisi d'alguns elements d'instabilitat del sistema. Marx preveia que el capitalisme produiria una depauperació creixent del proletariat (la participació dels salaris en la renda nacional no podia augmentar) i que el tipus de benefici tendia a minvar a llarg termini inexorablement. Com és sabut, cap d'aquests dos fenòmens s'ha donat i, més aviat, ha esdevingut tot el contrari.

El fracàs de Marx en la predicció del col.lapse del capitalisme per causes pròpies a la seva lògica interna de funcionament s'interpreta, molt sovint, com l'element exclusiu per a refusar la validesa de la seva anàlisi científica. Els qui així raonen obliden que hi ha en la pròpia anàlisi marxista del capitalisme molts elements formalment correctes constatables empíricament després de cent anys de la seva formulació en El Capital (1867).

En efecte, la seva teoria dinàmica del creixement econòmic permet una explicació general de les crisis en economies de mercat considerada com a vàlida per nom-

brosos autors no marxistes. Ara sabem que la progressiva divisió del treball origina noves i diferents forces productives i que l'equilibri prèvi entre aquestes forces canvia necessàriament en cada nova etapa, a la vegada que paral·lelament es produeix un reajustament (canvi social) en les relacions entre els grups socials associats a la gestió. L'acceleració en la divisió del treball prevista per Marx ha originat noves classes socials que s'han interposat entre el proletariat i la burgesia; a la vegada, les polítiques Keynesianes de posguerra han aconseguit, fins a la crisi del 1973, mecanismes efectius en la negociació col·lectiva. Aquesta evolució del capitalisme clàssic, al capitalisme "associatiu" no fou prevista per Marx malgrat que era quelcom que estava en la seva teoria general del creixement. Nogensmenys, Marx sí que va preveure correctament altres aspectes de l'evolució del capitalisme d'economia "concertada" que tenim davant els nostres ulls: concentració creixent de la riquesa (tant a nivell de grups socials com de països); ràpida desaparició i nou neixement de petites i mitjanes empreses; progressiva limitació de la competència (oligopolis); progrés tecnològic incessant; ampliació dels successius cicles econòmics, etc. Indiscutiblement, Marx fou el gran descobridor dels trets bàsics del capitalisme.

Miquel Rubirola
Barcelona, 10 de març de 1983